

VIERING VAN DE ZONDAG IN DE MARANATHAKERK

zondag 9 september 2018, 16^e na Pinksteren, in de zomer

Dienst met cantate: 'De profundis clamavi':

'Uit de diepte roep ik tot U' (psalm 130) - van Nicolaus Bruhns, uitgevoerd door Musica Poëtica o.l.v. Jörn Boysen

Zingen: psalm 130 'Uit diepten van ellende'

Lezing uit het Nieuwe Testament: Jakobus 1:19-27 (Nieuwe Bijbelvertaling 2004)

¹⁹Geliefde broeders en zusters, onthoud dit goed: ieder mens moet zich haasten om te luisteren, maar traag zijn om te spreken, traag ook in het kwaad worden. ²⁰Want de woede van een mens brengt niets voort dat in Gods ogen rechtvaardig is. ²¹Wees daarom zachtmoedig en leg alle verdorvenheid en elk denkbaar wangedrag af. En aanvaard zo de boodschap die in u is geplant en die u kan redden. ²²Vergis u niet: alleen horen is niet genoeg, u moet wat u gehoord hebt ook doen. ²³Want wie de boodschap hoort maar er niets mee doet, is net als iemand die het gezicht waarmee hij is geboren in de spiegel bekijkt. ²⁴hij ziet zichzelf, maar zodra hij wegloopt is hij vergeten hoe hij eruitzag. ²⁵Wie zich daarentegen spiegelt in de volmaakte wet die vrijheid brengt, en dat blijft doen, niet als iemand die hoort en vergeet, maar als iemand die ernaar handelt – hem valt geluk ten deel, juist om wat hij doet. ²⁶Wie meent dat hij God dient, terwijl hij zijn tong niet kan beteugelen, zit op een dwaalspoor, en heel zijn godsdienst is vergeefse moeite. ²⁷Voor God, de Vader, is alleen dit reine, zuivere godsdienst: weduwen en wezen bijstaan in hun nood, en je in acht nemen voor de wereld en onberispelijk blijven.

OVERDENKING

Bij de voorbereiding van deze dienst bedacht ik dat het mooi zou zijn om ná de cantate een gedicht te laten horen van Marjoleine de Vos *, net als psalm 130 een lied vanuit de diepte. Of om het met de Latijnse woorden te zeggen: een lied 'de profundis'.

Ik had ook een ander gedicht kunnen kiezen, er zijn veel dichters die een gedicht de titel 'de profundis' meegaven: van Ida Gerhardt en Martinus Nijhoff tot allerlei gelegenheidsdichters die in zware tijden woorden proberen te vinden voor hun verdriet, voor wat hen overkomt. De tekst van Marjoleine de Vos hoorde ik jaren geleden bij een cursus psalmen en poëzie. Ik vraag me af of ik 'm helemaal begrijp, maar daar gaat het bij het lezen van poëzie niet persé om, soms komt een tekst binnen, 'krijg je er een klap van' en dan moet het, dan gaat het met je mee. Ik hoor er iets in van de mens die in alle dubbelheid haar weg zoekt in deze wereld, God zoekt, aanklaagt, bedankt, vervloekt, roept. Een moderne psalm, een psalm van nu. Een gedicht waarbij je met elkaar in gesprek zou kunnen raken (misschien voor straks bij de koffie) over onszelf en ons leven en onze wereld.

De diepte van psalm 130 is de diepte van de schuld.
Je hoort van een mens die werkelijk verantwoordelijkheid neemt
voor wat hij heeft gedaan,
voor wat hij heeft gezegd,
voor de schade berokkend.
En hoe moeilijk dat is zagen we in de debatten in de Tweede Kamer van deze week.

En na het gedicht van Marjoleine de Vos volgen opnieuw woorden
uit een gedicht. Van Henriette Roland Holst **.
Een vrouw over wie boeken geschreven zijn,
over haar socialisme, haar religieuze inslag, haar relatie tot het christendom.
Vandaag een tekst van haar op muziek gezet.
En woorden en muziek samen
klinken mij in de oren als een tere,
tedere geloofsbelijdenis.
Dit ene weten wij en aan dit één
houden wij ons vast in de duistere uren:
er is een woord dat eeuwiglijk zal duren
en wie het hoort die is niet meer alleen.

Ook in dit lied klinkt de diepte door, de duisternis.
Maar meer dan een roep, een schreeuw vanuit de diepte,
lijkt dit lied een fluistering vanuit de diepte te zijn.
Een lied dat je herhalen kunt, zacht voor je uit, om het je eigen te maken, tot je door te laten
dringen.
En je kunt er ook iets in horen van de ommekeer die in psalm 130 wordt gemaakt,
de ommekeer naar de hoop. Een voorzichtig weer omhoog klimmen.

Psalm 130,
het gedicht van Marjoleine de Vos,
het lied 'Dit ene weten wij', -
het zijn, zou je kunnen zeggen, spiegels van onze ziel.
We kunnen onszelf erin zien, als mensen met ons zoeken en verlangen,
we kunnen ons gevecht met onszelf - of om God - erin herkennen...
En soms ook zijn het
teksten die ons een spiegel vóórhouden,
die kritisch zijn,
iets zeggen waar we nog eens over na moeten denken -
spiegeltje, spiegeltje aan de wand...

In dat stukje uit Jakobus, een brief uit het Nieuwe Testament,
gaat het ook over spiegels, over kijken in de spiegel.
Jakobus, wie dat ook maar was, iemand die echt Jakobus heette,
een broer van Jezus bijvoorbeeld, of iemand die zich met deze gezaghebbende naam tooide,
wat wij tegenwoordig bedenkelijk zouden vinden, maar waar men in die tijd
anders over dacht, -
deze Jakobus roept ons op
om ons te spiegelen in de volmaakte wet die vrijheid brengt,
dat is een mond vol,

in de wet die vrijmaakt, de woorden van de Eeuwige, die bevrijden.
Hij roept ons op om te kijken, zeg ik 't wat simpeler,
in de spiegel van de bijbelse verhalen,
dat verhaal van dat volkje trekkend door de woestijn naar goed land,
dat verhaal van Jezus.
Kijken in de spiegel van het Woord.
Om in die spiegel te ontdekken wie je als mens bent
en wat je kunt zijn, waartoe je geboren bent, waartoe je geroepen bent.
Mens ben je. Geliefd ben je. Medemens ben je.

Jakobus lijkt twee manieren te beschrijven waarop je in die spiegel kunt kijken.
Je hebt de vluchtige kijker,
die alweer vergeten is hoe hij eruitzag,
zodra ze doorloopt.
Dat zijn de mensen, zegt Jacobus, die horen
en niet doen.
En dat hoort voor Jacobus nu juist bij elkaar: horen en doen.
Geloof wordt gaaf, wordt heel, zegt Jacobus,
door zijn uitwerking, zijn effect, door het doen, door je daden,
door daden van liefde en recht en van omzien naar elkaar,
en voorál naar wie kwetsbaar zijn.
En zo gaat geloof ook over wat wij over hebben voor de zorg
en voor het leenstelsel voor studenten
en voor mensen in de diepten wereldwijd
en over hoe wij spreken over onze multiculturele samenleving.
Vooral rijkdom is een thema waar Jakobus zich stevig
over op kan winden. Boos om kan maken. De brief is behoorlijk temperamentvol.
Jakobus moet niets hebben van mensen die zich verrijken
of ook de rijken naar de ogen zien of nog meer
bevoordelen en bij politieke beslissingen vooral die kant op kijken.
Ik zie Jakobus wel tussen mensen staan bij een demonstratie op het Malieveld.
Vroom en voortvarend.

Jakobus pleit dus niet voor een snelle blik in de spiegel in het Woord,
een vluchtige blik, een blik in het voorbijgaan.
Want dan gebeurt er niks met je, dan verandert er niks, dan ga je gewoon weer verder.
Hij pleit voor een andere manier van in de spiegel kijken.
In onze vertaling hoor je niet goed terug hoe Jacobus die andere wijze beschrijft.
In de vertaling gaat het over jezelf spiegelen in de volmaakte wet van de vrijheid, in de
bevrijdende woorden van de Eeuwige - en dat blijven doen.
Maar in het grieks van Jacobus klinkt op dat moment niet het woord *jezelf spiegelen*,
maar een woord dat *vooroverbuigen* betekent.
voorover bukken.
Je houdt halt, je stopt met doorlopen, met rennen,
je staat stil, je vertraagt, je kijkt aandachtig,
er zit concentratie in dat woord.
Je buigt je erover, je ziet een houding van studie, toeleg, toewijding.
Opdat wat je ziet en hoort onvergetelijk wordt,
opdat we ons de woorden eigen maken.

Een vertolking als die van Nicolaus Bruhns van psalm 130 helpt bij dat eigen maken, bij die vertraging.

Een tekst die je in een minuut kunt lezen en die we in ongeveer twee minuten zongen met elkaar krijgt in de cantate de lengte van zo'n 12 tot 14 minuten.

We vertragen.

We houden werkelijk halt bij de tekst.

We staan stil, we reflecteren,

kijken in de spiegel,

aandachtig in de spiegel van de woorden.

En zo krijgen we ook de tijd om ons

met de muziek als geleide

mee te laten nemen in de beweging van de psalm.

Vanuit de diepte weer omhoog.

Het lied uit de diepte wordt een lied omhoog, een lied van opgang.

Psalm 130 is één van de psalmen die een rol speelt

in de liturgie van de Grote Verzoendag.

In een uren durende dienst in de synagoge (dat is nog eens halt houden, vertragen)

brengt men zich te binnen hoe wij als mensen bij God en elkaar in het krijt staan.

En dan gaat het niet om een vaag zondebesef.

Maar heel concreet om onze daden van kwaadspreken,

elkaar bezeren met onze woorden, mensen aan hun lot overlaten,

kinderen in de steek laten, wegstijgen, we kunnen dat zo aanvullen.

Maar ook kan op die dag de beweging van de psalm

naar de hoop en de nieuwe morgen

worden meegemaakt.

En ook kan op die lange dag dat woord binnenkomen:

Als Jij, God, overtredingen in herinnering zou houden,

wie, Eeuwige, kon er dan nog bestaan?

Maar bij Jou is vergeving.

(...)

Jakobus wordt vaak als de apostel van het doen gezien.

Van het accent op de daden.

Dat is niet helemaal terecht. Bij Jakobus hoort het gewoon bij elkaar: horen en doen.

Geloof is geen goed gevoel, iets van binnen,

het is inclusief,

inclusief de uitwerking.

De praktijk volgt niet óp het geloof.

Geloof is praktisch.

In de spiegel kijken en het reflecteren.

Bijvoorbeeld in de spiegel van de psalmen.

Doen, zou Jacobus (vroom en voortvarend) kunnen zeggen,

kijk in die spiegel,

je wordt er meer mens van.

Amen.

* Marjoleine de Vos, Al-afwezige (uit: Kat van sneeuw)

** Henriette Roland Holst, Dit ene weten wij (op muziek gezet door Mariëtte Harinck)